

Pomnik upamiętniający mieszkańców Lipienicy poległych w czasie pierwszej wojny światowej

Lipienica to niewielka wioska leżąca w Sudetach Środkowych, w bezpośrednim sąsiedztwie Krzeszowa. Miejscowość ta od samego początku swoich dziejów związana była z klasztorem krzeszowskim, którego własność stanowiła aż do jego sekularyzacji w 1810 roku.

Wzdłuż głównej ulicy wioski wiedzie zielony turystyczny szlak pieszy z Przełęczy Ulanowickiej do Krzeszowa oraz Rowerowa Trasa Transgraniczna Wschodnia. Turysta przekraczający granicę lasów porastających Góry Krucze napotyka tu na swojej drodze piękne widoki na Kotlinę Krzeszowską i odległe góry. W oddali widać już majestatyczne budowle Krzeszowa. Jednak idąc drogą, warto wypatrywać też i te mniej okazałe zabytki. Przykładem może być pomnik upamiętniający mieszkańców Lipienicy poległych w czasie pierwszej wojny światowej.

Działania zbrojne pierwszej wojny światowej szczególnie nie objęły swoim zasięgiem Dolnego Śląska, czyli również Lipienicy. Mimo to konflikt spowodował poważne zaburzenia w życiu całej prowincji. Początkowy entuzjazm szybko zastąpiły nastroje minorowe, gdy na front wysyłano kolejne roczniki poborowych, a prasa publikowała coraz to dłuższe listy poległych. Społeczeństwo żywioło nadzieję, że wojna przyniesie korzystne rozstrzygnięcie, lecz stało się wręcz odwrotnie i konflikt zakończył się niemiecką klęską.

W Lipienicy zachowała się materialna pamiątka po tamtem okresie, jest to olbrzymi głaz, będący pomnikiem upamiętniającym żołnierzy poległych w czasie pierwszej wojny światowej, zwanej podówczas jeszcze Wielką Wojną. Znajduje się on mniej więcej pośrodku wsi, w bliskim sąsiedztwie asfaltowej szosy.

Prawdopodobnie tworząca pomnik kamienna płyta, kształtem zbliżona do zaokrąglonego u góry prostokąta o wymiarach 120×230 cm i grubości około 20 cm, pierwotnie ustawiona była w pionie, lecz po wojnie została obalona i przez długi czas leżała zapomniana. Na przełomie wieków jeden z jej końców uniesiono nieco ku górze, przez co pomnik stał się widoczny, lecz mało kto zauważa jego istnienie.

Wielokrotnie miałem zamiar odczytać napisy z tego kamienia, ale zniechęcała mnie ich słaba czytelność. Jednak kilka lat temu razem z moim synem Franciszkiem podjęliśmy próbę wczytania się w te wiekowe inskrypcje.

Na górze pomnika znajduje się Krzyż Żelazny z datami 1914-1918. Na samym dole widnieją dwie skrzyżowane gałązki, laurowa i dębową, przykryte niemieckim hełmem wojskowym. Jest to wojskowy hełm stalowy, tzw. *Stahlhelm*, wzór ten wszedł do użycia w niemieckiej armii w czasie pierwszej wojny światowej. Stan zachowania napisów jest na ogół dobry, jednak w niektórych miejscach ich odczytanie

Współcześnie pomnik upamiętniający mieszkańców Lipienicy poległych w czasie wojny zatopiony jest w zieleni

**Fragment mapy Meßtischblatt z 1937 roku
z zaznaczoną lokalizacją pomnika (niem. Denkmal)
w wiosce Lipienica (niem. Lindenau).
Pomnik do dziś znajduje się w tym samym miejscu**

staje się problematyczne. Padające z boku światło zachodzącego słońca pomagało nam rozpoznać niektóre zamazane litery. Największym ułatwieniem okazała się jednak znajomość nazwisk dawnych mieszkańców Lipienicy; przed próbą odczytania napisów na pomniku zapoznaliśmy się z przedwojennymi księgami adresowymi i łatwiej było nam zinterpretować słabo czytelne lub brakujące fragmenty. W ten sposób ostatecznie ustaliliśmy brzmienie inskrypcji, której treść jest następująca:

**Unseren im
Weltkriege gefallenen Helden**
 Bartsch Wilhelm 23 2 1915
 Grallert Adolf 24 3 ,'
 Blau Alois 31 5 ,'
 Stierand Ewald 23 8 ,'
 Beer Alfred 2 4 1916
 Semder Otto 3 9 ,'
 Baumert Johann 23 11 1917
 Wille Wilhelm 30 3 1918
 Grallert Johann 12 8 ,'
 Schiller August 9 10 ,'
Vermißt
 Hielscher Paul, Heinzel Otto
Gewidmet v. d. dankbaren Gemeinde

Umieszczony u góry napis głosi: *Naszym bohaterom poległym w czasie wojny światowej* (niem. *Unseren im Weltkriege gefallenen Helden*). Pod spodem umieszczono nazwiska, imiona oraz daty śmierci osób poległych w czasie działań wojennych. Poniżej znajdują się jeszcze dwa nazwiska osób zaginionych (niem. *Vermißt*). W ostatnim wierszu zamieszczono informację na temat tego, kto przyczynił się do powstania pomnika: *Ufundowano przez wdzięczną społeczność* (niem. *Gewidmet v. d. dankbaren Gemeinde*).

Łączna liczba 12 poległych i zaginionych w stosunku do 330 mieszkańców Lipienicy w 1910 roku stanowi 3,64% ogółu ludności. Podobnie wygląda procentowa liczba ofiar w przypadku całego okręgu kamiennogórskiego. Z frontów wojny nie wróciło do domów 1.674 poległych lub uznanych za zaginionych, a łączna liczba mieszkańców okręgu w 1910 roku wynosiła 52.555 osób, tak więc polegli stanowili 3,19% ogółu ludności.

Inny ślad po żołnierzach poległych prawdopodobnie w tej właśnie wojnie znajdziemy w wydanej w 1938 roku książce adresowej okręgu kamiennogórskiego, gdzie wśród mieszkańców Lipienicy wymienione zostały dwie wdowy wojenne (niem. *Kriegerwitwe*): Hedwig Altmann oraz Anna Bartsch. Mążem Anny Bartsch mógł być Wilhelm Bartsch, pierwszy mieszkaniec Lipienicy poległy w czasie wojny. Natomiast męża Hedwig Altmann nie znaleźliśmy wśród osób wymienionych na pomniku, lecz mogła ona wcześniej mieszkać gdzie indziej i przeprowadzić się do Lipienicy w późniejszym okresie.

Marian Gabrowski

Pomnik widziany z boku, oparty o postument. Pierwotnie kamienna płyta zapewne była ustawiona na nim pionowo

Znajdujący się w Lipienicy pomnik żołnierzy poległych w czasie Wielkiej Wojny